

the film (and it is not only in new Ukrainian cinematography) – «*Кіборги. Герої не вмирають*» («*Cyborgs. Heroes don't die*») which was represented in the Congress of America in 2018, and in 2019 it was released in the USA (the ITN Distribution translated the title as *Heroes never die*). Now we have a new radio station dedicated to the Ukrainian Army (events, news, music– Ukrainian, European, American). And the word *Justice* is more relevant than ever.

References:

1. James Clear. *Atomic Habits: An Easy & Proven Way to Build Good Habits & Break Bad Ones*. October, 16, 2018, 320 p.
2. Comenius: *Europe in the Classroom*. European Commission: Education and Training. Retrieved 26, November 2011
3. Henry V of England. WikiVidi Documentary https://www.youtube.com/watch?v=dj_JHOgC9m
4. Fred Boycott: John Arlott. The Voice of Cricket <https://www.youtube.com/watch?v=86KXiRnnBwQ>
5. Philip Hensher. A man for the People. *The Guardian*, May, 2009. <https://www.theguardian.com/music/2009/may/08/peter-grimes-philip-hensher>
6. Stephen Farber. Cinema '62: The Greatest Year at the movies, March 13, 2020, 270 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-039-1-82>

ЛЕКСИЧНІ НЕОЛОГІЗМИ ПЕРІОДУ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ (НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-ЗМК)

Красавіна В. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови і літератури
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна*

Пандемія коронавірусу, яка з початку 2020 року поширилася світом і охопила майже 200 країн, викликала стрімкий ріст неологізмів як в українській, так і в інших мовах. Це пов'язано, у першу чергу, із позамовними чинниками – самою інфекційною хворобою та

викликаними нею досі не баченими соціальними практиками (карантин, дистанційний режим роботи й навчання), які стали новим способом адаптації до сучасної дійсності. Мова швидко відреагувала на глобальні зміни у світі й суспільстві: з'явилися нові слова, словосполучення на позначення невідомих раніше реалій, явищ, предметів, понять; відбулася модифікація семантичного значення деяких загальновідомих слів; вузькоспеціальні терміни розширили сферу вживання тощо. Більшість неолоксем – це медичні та адміністративні терміни, які швидко соціалізувалися й частково адаптувалися в мові завдяки діджиталізації, відкритості інформаційного простору, й перейшли до загальноживаної лексики. Мовна глобалізація, тенденція до уніфікації спричинилася до появи термінів інтернаціонального характеру, неолоксем, неоморфем, що свідчить про утворення спільного міжнаціонального лексичного фонду. В авангарді інтеграційних процесів перебуває англійська мова, тому основним способом виникнення неологізмів стали запозичення з англійської мови, інтенсивне засвоєння яких відбувається завдяки інтернет-ЗМІ, соціальним мережам, блогам, месенджерам тощо.

У сучасному мовознавстві немає усталеного погляду на поняття «неологізм», оскільки науковці за основу беруть різні критерії для характеристики цього терміна. Енциклопедія «Українська мова» визначає неологізм так: «Слово, а також його окреме значення, вислів, які з'явилися в мові на даному етапі її розвитку і новизна яких усвідомлюється мовцями (загальномовні Н.) або були вжиті тільки в якомусь акті мовлення, тексті чи мові певного автора (стилістичні, або індивідуально-авторські)» [1, с. 377].

Мета дослідження – проаналізувати структурно-семантичні та функціональні особливості нової лексики, спричиненою пандемією коронавірусу, простежити засвоєння неологізмів на матеріалі інтернет-ЗМК.

Словник сучасної української мови та сленгу «Мислово» словом 2020 р. обрав «популярний» нині термін інтернаціонального походження – *коронавірус*, який став атрибутом (чи артефактом?) нашої доби й суттєво змінив наше життя. (Учені знають це сімейство вірусів ще з 60-их років минулого століття, але до цього року назва не вживалася за межами медичного контексту). Коронавірусна хвороба 2019 (вірус отримав назву COVID-19 (від англ. *Coronavirus disease 2019*), аббревіатура Covid-2019 або COVID-19, яка затверджена як офіційна скорочена назва) – інфекційна хвороба, яка виникла вперше у грудні 2019 року в місті Ухань, Центральний Китай [2]. Форма вірусу схожа на корону, тому й назвали коронавірус.

З'явившись у мові, нова лексична одиниця проходить певні етапи соціалізації й лексикалізації. Одним із способів засвоєння іншомовної лексики є гібридизація – використання чужомовних елементів під час термінотворення. Такі гібридні утворення, складені одночасно з питомих та інтернаціональних морфем, відбивають ступінь засвоєння мовою запозичення, що й спостерігаємо в медійних текстах. Першу частину новозапозиченого слова активно використовують у ролі твірної основи для формування термінів різних галузей, наприклад: *коронакриза*, *коронапаніка*, *коронафейк*, *коронаскептик*, *коронадисидент*, *коронахворий* тощо. *Коронакриза* – криза, викликана коронавірусом і загальносвітовим карантинном. Напр.: Україну чекає стрімке зростання торговельного дефіциту внаслідок *коронакризи*. *Коронапаніка* – занепадницькі прогнози, поширення фейків тощо. *Коронафейк* – це неправдива й необґрунтована інформація про коронавірусну хворобу та її лікування, яку розповсюджують у соціальних мережах і месенджерах. Пор.: Шахраї та *коронафейки*. *Коронаскептик*, *коронадисидент* – громадяни, які заперечують небезпеку або навіть саме існування інфекції COVID-19. За аналогією з «міленіали» з'явилися *короніали* (від англ. coronials) – покоління дітей, які народилися під час пандемії коронавірусу чи народяться після неї. Є й інше значення: так називають дітей, які зараз опановують нові практики й світ онлайн.

Синонімом до лексеми *коронавірус* є іншомовна аббревіатура *COVID*, що еволюціонувала досить швидко. Оскільки ми живемо в атмосфері ковіду, то складноскорочене слово перетворилося в самостійне «*ковід*», від якого утворюємо нові терміни й частини мови: *антиковід*, *ковідіворс*, *covid-стрес*, *covid-лук*, *COVID-дисидентство*, *ковідний* тощо.

Пандемія призводить до напружених соціально-психологічних ситуацій, зокрема й до розлучень, коли люди не можуть бути разом у замкненому просторі. Так виник термін *ковідіворс* (від англ. covid + divorce – розлучення). Ще один термін закріпився в психології – синдром *covid-стресу*. У часописі «Тиждень» зафіксовано новотвір, у якому збережена графіка мови-джерела, а зміст назви пояснено в контексті. Це вказує на те, що неолексема ще адаптується в українській мові. Напр.: Складається враження, що в Україні доволі популярне *COVID-дисидентство*, багато людей не вірять у вірус, вважають його не таким уже й небезпечним, ігнорують заходи безпеки, не носять масок правильно. У живому мовленні, соціальних мережах трапляється неонімінація з негативним емоційно-експресивним забарвленням *ковідіот*, утворена злиттям двох слів «ковід» й «ідіот». Сьогодні маємо два протилежних значення: людина, яка заперечує наявність пандемії й

небезпеки від неї, порушує режим самоізоляції, вперто ігнорує протокол «соціального дистанціювання», тим самим сприяючи поширенню COVID-19, та, навпаки, та, що занадто панікує, надмірно миє руки, панічно боючись зараження, перебільшує страхи через COVID-19. Поширення слова *ковід* мотивувало утворення похідного прикметника *ковідний*. Пор.: Яка вартість лікування *ковідних* хворих.

Лексика медичної сфери поповнилася також новозапозиченням *санітайзер* (від англ. *sanitary*), яке з'явилося й в інших національних мовах, – дезінфікуючий засіб, що використовується для запобігання передачі патогенних мікроорганізмів та дотримання елементарних правил гігієни рук. Пор: В Україні розробили *санітайзер* за рекомендаціями ВООЗ.

Ще зовсім недавно в активному словнику більшості людей слів «пандемія», «карантин», «обсервація» не було; вони вживалися лише в медичних наукових колах. У сучасних реаліях терміни набули нового змісту й розширили сферу функціонування. Наприклад, лексема «карантин» походить від італійського слова «*quaranta*», що буквально перекладається, як «час, що триває сорок днів». Раніше це була ізоляція групи людей, зараз явище набуло світового масштабу – як засіб стримування пандемії. На основі вищезгаданої медичної термінології слово увійшло до стійких словосполучень: *адаптивний карантин*, *карантин вихідного дня*. Пор., часопис «Тиждень» повідомляє: Україна прийняла режим так званого *адаптивного карантину*. З'явилися похідні словосполучення: *карантинні канікули*, *карантинні челенджі*. У соціальних мережах відразу після оголошення карантину виникло й миттєво розповсюдилося слово з емоційно-експресивним забарвленням «*карантікули*» – похідне від «карантину» й «канікул». Картинку із карантину, фото з перебування в самоізоляції називають *карантинка* (за аналогією до валентинка). Виникло розмовно-просторічне неодиєслово *карантинитися*.

У медіатекстах активно вживають новозапозичення *локдаун*, що є синонімом до узвичаєного слова. За версією Collins Dictionary словом 2020 року став «локдаун» (англ. *lockdown*) – «введення жорстких обмежень на подорожі, соціальну взаємодію та доступ до громадських приміщень» [3]. Лексема уже адаптувалася і ввійшла до словосполучення, пор.: Арахамія розповів, що передбачатиме «*інтелектуальний локдаун*».

Деякі раніше вживані слова сьогодні переосмислені й сприймаються інакше, до цього спричинилися нові соціальні умови, наприклад, слово *самоізоляція* обмежувалося значеннями: напрямок у зовнішній політиці й

психіатричний симптом. Наразі додалося нове – добровільне обмеження контактів із оточенням для запобігання поширенню коронавірусу.

В умовах розповсюдження коронавірусу в людей сформувалися нові норми поведінки в суспільстві: носіння маски, утримання від рукоштовань, обіймів і дотримання *соціальної дистанції* – мінімальна відстань між людьми, якої вимагають правила карантину.

З'явилися також «контактні» – люди, які контактували з хворим на коронавірус, й «підозрілі» – так сьогодні називають людей з підозрою на інфекційне захворювання. Слово *безконтактний* набуло нового значення: раніше *безконтактними* були види спорту, ігри, а зараз є *безконтактна* доставка їжі, продуктів тощо.

Отже, лексичні неологізми – це соціальні маркери трансформацій, характерних для суспільства в умовах глобалізованого світу. Неологізація лексики відбувається через засвоєння іншомовних слів, переважно англіцизмів, термінів інтернаціонального характеру, які поповнюють термінологічні підсистеми, зокрема медичну, адміністративну тощо; шляхом словотворення з використанням запозичених дериваційних засобів; завдяки активізації процесів розширення семантичного обсягу давно відомих слів. Значна частина нової лексики, очевидно, не стане загальномовним надбанням, оскільки після закінчення пандемії коронавірусу вийде з активного вжитку й переміститься до історизмів доби, які стануть свідченням періоду карантинних заходів та самоізоляції громадян, а деякі слова повернуться до вузькоспеціальної сфери функціонування.

Література:

1. Українська мова. Енциклопедія / В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Зяблюк (ред. колегія) та ін. К.: «Укр. енцикл.», 2000. 752 с.
2. Коронавірусна хвороба 2019. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Коронавірусна_хвороба_2019 (дата звернення: 20.01.2021).
3. Катерина Амеліна. Локдаун – слово року від Collins Dictionary. І це ще не все. URL: <https://life.liga.net/poyasnennya/news/lokdaun-slovo-2020-goda-ot-collins-dictionary-i-esche-esche-ne-vse> (дата звернення: 21.01.2021).